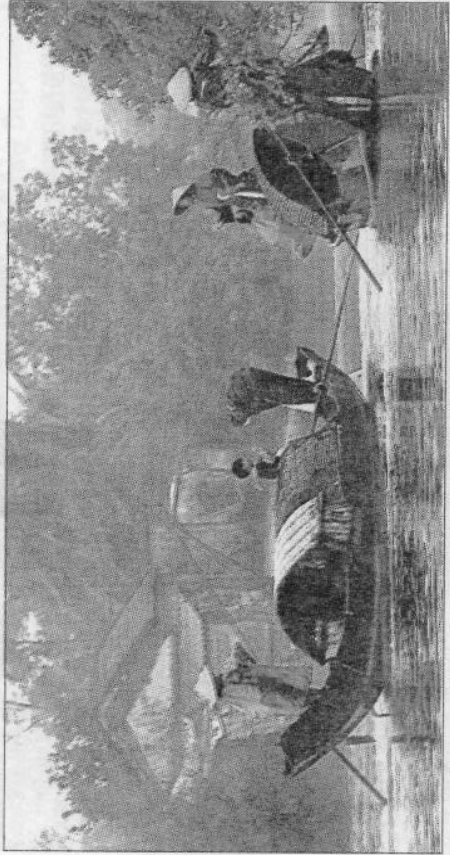


TEMA



Vietnam har opplevd økonomisk vekst og økt sosial velferd siden landet forsiktig begynte å åpne seg mot omverdenen i 1986. Sist torsdag feiret Vietnams kommunistparti 70 år. Jubilanten står nå ved et veiskille, og må ta stilling til videre reformtakt og økt handelssamkvem med USA.



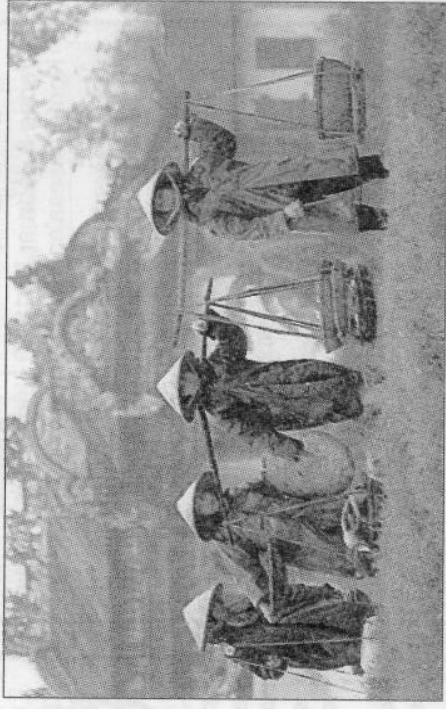
Flom. Båter møtes i en elv ved byen Hue, et område som opplevde store skader på grunn av flom i fjor.



Kaos. Hundrevis av mopeder, et meget vanlig transportmiddel, beveger seg inn mot et gatekryss i Ho Chi Minh-byen.



Praktisk. Det finnes knapt den ting som ikke kan fraktes på en sykkel i Vietnam, hvor få privatpersoner har bil.



Tradisjoner. Tross økonomisk vekst: Fortsatt lever det store flertallet som de alltid har gjort på landsbygda.

KOMMUNISTISK MAKT ELLER ØKONOMISK VEKST?

Vietnam må velge

Sto gjennom krisen. I skyggen av de brølende asiatiske tigrene og deres maveplask har kommunistiske Vietnam loset seg selv gjennom Asia-krisen med adskillig mindre sår. Men nå står landet ved en viktig skillevei.

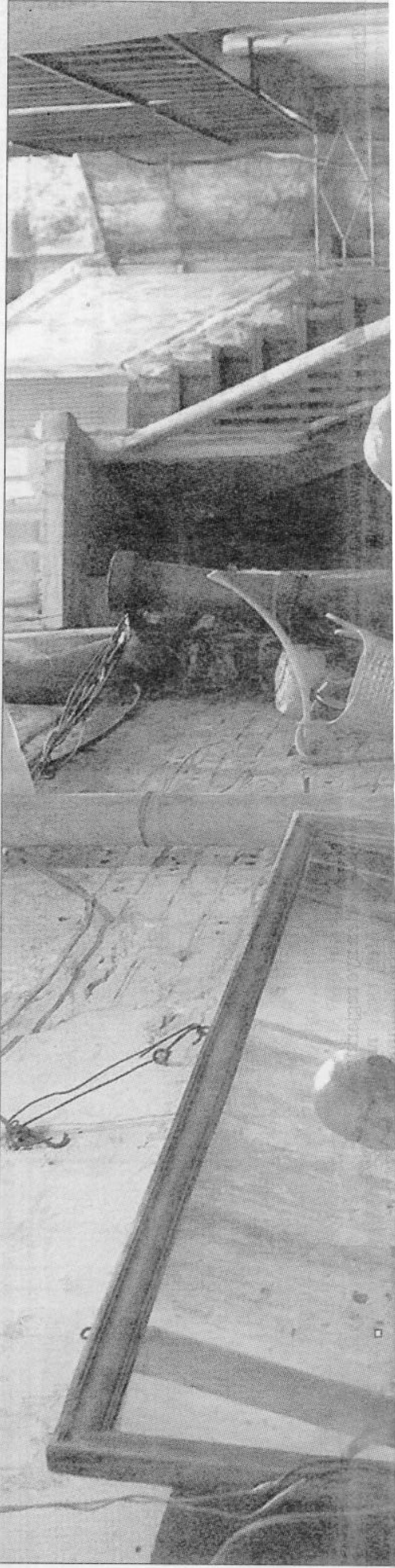
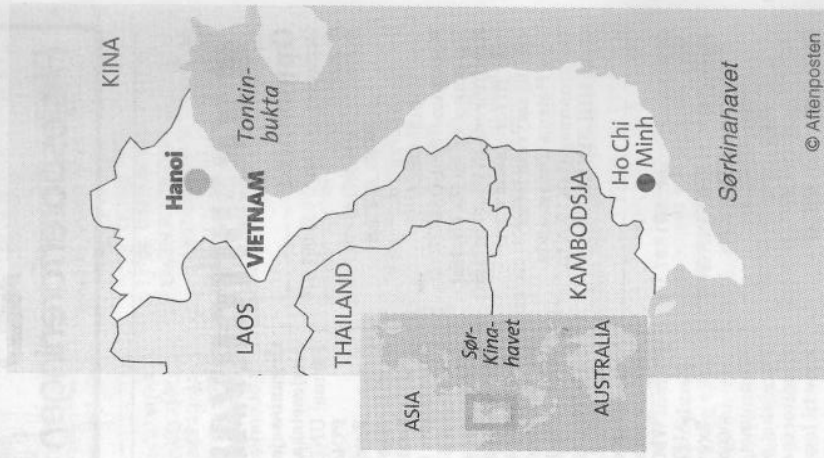
Markedsavgang avgjør. Mye vil stå og falle på at Vietnam får en handelsavtale med USA, sier en norsk Vietnamekspert. For et så fattig land som Vietnam er økt markedsadgang viktigere enn noe annet for å få til vekst.

Aftenpostens korrespondent
JOHN EINAR SANDVAND
KJUT SNARE (foto)

Hanoi og Ho Chi Minh-byen,
Vietnam

Kaoset er totalt. Hundrevis av mopeder tuter seg fra fire retninger inn mot veikrysset; noen har hele familier stablet opp, andre kommer med to meter brede glassplater som sjongleres gjennom menneskemassen. Det er frukt og levende høner, gryter og byggematerialer, for ikke å snakke om store kartonger som er bundet fast foran styret.

Med skrekk tenker vi på hvordan det vil bli hvis privatbilismen noen gang slår rot i Ho Chi Minh, byen som tidligere het



Sårene fra borgerkrigen

© Aftenposten

verker ennå



Det gamle Vietnam. I gamle portrom og sidegater i hovedstaden Hanoi er det ofte som tiden har stått stille. Men Vietnam står nå ved en viktig skillevei for å finne retningen i årene fremover.

siden ble regnet som en av de mest dynamiske og spennende i hele Asia. Selv med brede avener og begrenset med biler, er det allerede i dag tegn til trafikk-kork i deler av byen.

Økonomi i vekst

Så er Ho Chi Minh-byen mer enn noe annet blitt selve symbolet på de endringer Vietnam med sine 79 millioner mennesker går gjennom. Fra å være et lukket og luftfattig land på 1980-tallet, går økonomien i dag fremover med raske skritt.

Selv de siste par årene, mens andre land i regionen har måttet tåle kraftig økonomisk juling, har Vietnam i det stille kunnet skryte av veksttall på rundt 5 prosent. Riktignok er det lavere enn tidligere, men fortsatt ganske bra.

Så går kanskje spådommene i oppfyllelse? At Vietnam vil bli en av de neste tigrerne, som i store sprang vil ta innpå sine naboer og bli et formidabelt lukrativt marked for vesten.

Nei, stopp en halv! Det er slett ikke så sikkert, mener eksperterne. For varselappene lyser. Overgangen fra kommunisme til markedsøkonomi går ikke bare glatt. Og Vietnams kommunistiske parti, som kom til makten etter å ha slåss mot franske koloniherrer og senere vant kampen mot amerikanerne og Sør-Vietnam, er i en alvorlig identitetskrise.

Etter et drøyt tiår med forsiktige økonomiske reformer og gradvis åpning mot omverden, tvinger lavere vekst regimet til å stake ut kursen på nytt. Men for observatører synes det klart at dette valider stort bry hos de eldre herrer som kontrollerer makten i kommunistpartiet.

Korrupsjonskamp

Problemene merkes for eksempel i kampen mot korrupsjon. Tre ledende politikere er nylig blitt sparket og i Ho Chi Minh-byen er 47 forretningsmenn funnet skyldig i svindel som påførte staten tap på over 2 milliarder kroner.

Mest prominent var visestatsminister Ngo Xuan Loc, som måtte gå fra sin jobb etter utbyggingen av en skandalepreget vannpark. En tidligere sentralbanksjef og tollsjef er også ofte i antikorrupsjonskampanjen.

Men observatører spør seg samtidig: Er det tilfellig at alle tre ble knyttet til den reformvennlige fløyen i partiet? Eller er kampen mot korrupsjon vel så mye en del av en intern maktkamp om hvem som skal be-



Ung befolkning. Flertallet av Vietnams befolkning er så ung at den ikke husker krigen. I stedet lar mange seg fascinere av utenlandske impulser.



Hvor går de? Kommunistpartiet synes å være i villrede om hva som er den rette kursen for Vietnam.

bror Kina har gjort? Eller er det på tide å si stopp for prosessen går så langt at partiets makt trues, slik man så i østeuropeiske land?

Etter at Vietnamkrigen tok slutt i april 1975, murte landet seg nærmest inne. Det ble år med voldsomme interne oppgjør, hvor de som hadde hjulpet taperne ble sendt på omskolering og folk var livredd for hvem som kunne finne på å angripe dem. Hundretusener flyktet i desperasjon.

I 1986 kom så doi moi-politikken, signaler om at landet ønsket å åpne seg mot omverden. Forsiktig ble enkelte økonomiske reformer gjennomført.

Et gjennomslag kom i 1994 da erkennende USA endelig gjorde slutt på sin økonomiske blokkade av Vietnam og i neste omgang opprettet diplomatiske forbindelser med Hanoi.

I de første årene etter strømmet utenlandske selskaper på. Nå var Vietnam det lovede land, slik også Kina hadde vært. 76 millioner mennesker var et enormt marked med store muligheter til å tjene penger.

Selskaps-flukt

Men bildet er ikke lenger så rosenrødt. Fra 1996 har lovede utenlandske investeringer stupt. Trenden ble forsterket av Asia-krisen, som ikke minst fikk investorer fra andre deler av regionen til å tenke seg om.

Færre fattige

Doi moi-politikken har imidlertid også gitt resultater. FN's utviklingsprogram påpeker at andelen av befolkningen som lever under fattigdomsgrensen har sunket fra 70 prosent på midten av 1980-tallet til rundt 37 prosent i dag. I den samme perioden har gjennomsnittsinntekten per person blitt fordoblet.

Også andre sosiale indikatorer viser forbedringer: Det er færre analfabeter (en av ti), gjennomsnittlig levealder er økt med 5 år til 67 år, barnedødeligheten er gått ned, og flere barn får utdanning.

Likevel forblir Vietnam et av Asias fattigste land, med et bruttonasjonalprodukt per innbygger på rundt 2500 kroner.

Men nettopp fordi det er så fattig, er det gode sjanser til fortsatt solid vekst i årene som kommer, selv om ikke de riktige politiske grepene skulle bli tatt, hevder professor Stein Tønneson. Han tror ikke på scenarier som sier at eneste sjanse er at det blir fart i reformprogrammene.

Mye av Vietnams inntekter

For mange vestlige forbindes Vietnam fortsatt først og fremst med krigen mellom nord og sør, som tok slutt i 1975. I dag har landet en av verdens yngste befolkninger, og de fleste er ikke gamle nok til selv å huske marerittet.

Likevel er det fortsatt enorme sår etter krigen. Hva nazistene etterlot seg i Norge er til sammenligning bare forblåbar å regne, slår professor Stein Tønneson fast.

Han sier mange tar feil når de først og fremst tenker på Vietnamkrigen som en konflikt mellom USA og Vietnam, og dermed tror det er et voldsomt hat mot alt som er amerikansk.

Vietnamkrigen var en borgerkrig, hvor hele samfunnet ble spiltet. Sårene og mistroen dette skapte, er ikke glemt. Forsatt ligger så mye konfliktstoff begravet som må bearbeides og tas frem.

Tønneson påpeker at doi moi-politikken på sett og vis er blitt tapernes mulighet til å hevde seg i det vietnamsiske samfunnet. Frem til midten av 1980-tallet satt de som støttet kommunismen med bukten og begge endene. Andre måtte holde en lav profil, blant annet av frykt for angiveri.

På 1990-tallet har de kunnet reise seg ved økonomisk virksomhet, selv om de fortsatt i stor grad holdes unna politisk makt, sier han.

Slik bryner nye tider seg mot de gamle også i Vietnam. Til tross for tett politisk kontroll, har for eksempel en stor del av befolkningen utstrakt kontakt med slektninger i vesten. De mottar penger, får besøk og brev som gir innblikk i verden utenfor.

I tillegg er Internett kommet for å bli. Emotion Cafe i Hanoi er bare en av mange hvor yngre mennesker kan surfe seg frem til informasjon som ikke står i de statskontrollerte avisene.

Riktignok forsøker regjeringen å sensurere hva befolkningen får opp på Internett. Men like betegnende for utviklingen er kanskje nyheten om at FPT, Vietnams ledende Internettleverandør, nå har bestemt seg for å åpne eget kontor i Silicon Valley i California.

kommer fra enkel industriproduksjon, påpeker han. Det viktigste er adgang til markeder.

Og derfor er det avgjørende for Vietnam å få på plass en handelsavtale med USA. I dag er Vietnam et av få land som ikke har normale handelsforbindelser med supermakten.

En handelsavtale vil umiddelbart øke eksportinntektene, samtidig som det innebærer et nødvendig «godkjent»-stempel for å tiltrekke seg seriøse investorer, sier Tønneson.

Men forhandlingene med USA viser hvor betent situasjonen er i toppen av kommunistpartiets ledelse. I juli i fjor ble det gjort kjent at de to landene var kommet til enighet om en avtale. Etter planen skulle den undertegnes i september.

Så trakk Vietnam seg, angivelig fordi den konservative fløyen i partiet mente at de reformvennlige under statsminister Khais ledelse hadde gått for langt i å gi innrømmelser.

Men regjeringen lover likevel å fortsette med forsiktede reformer. På en pressekonferanse nylig var statsminister Phan Van Khai bekymret over at nabolandene nå synes å heve seg etter krisen, mens vekstfallet for Vietnam blir lavere. Han ville gi mer makt til lokalmyndighetene, øke konkurransevnen og legge forholdene bedre til rette for små bedrifter.

sandvand@netvigator.com

stemme kursen videre i Vietnam? -Toppledelsen i kommunistpartiet - med statsministeren, presidenten og partisekretæren - utgjør en slags maktbalanse mellom ulike segementer, påpeker professor Stein Tønneson ved Senter for utvikling og miljø ved Universitetet i Oslo. Han har i en årrekke fulgt utviklingen i Vietnam nøye.

Eksperter regner gjerne statsministeren for reformvennlig, mens partisekretær Le Kha Phi-